

КРАТКА АНАЛИЗА

МОБИЛНОСТА НА МАКЕДОНСКИТЕ СТУДЕНТИ ПО ВИЗНАТА ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА

21

Автори:

Фросина Илиевска

Дна Мицковска-Ралева

ИЗДАВАЧ:

Центар за истражување и креирање политики

Цицо Поповиќ 6-2/9 1000, Скопје

Тел/факс +389 3109932

www.crpm.org.mk | crpm@crpm.org.mk

Вовед

Процесот на визна либерализација беше голем предизвик за Македонија. Но, напорната работа како и одлучноста на земјата доведоа до успешно исполнување на задачата за безвизно патување. Безвизниот режим беше прифатен како одлична можност за Македонските граѓани да патуваат и да ја искусат Европа. Ова беше особено важно за младите луѓе во земјата, кои особено се радуваа на непречено патување и студирање.

Но, безвизниот режим откри дополнителен проблем во образовниот систем на РМ, а тоа е дека доста мал број на студенти ги користат програмите за мобилност. Стратегијата “Европа 2020” предвидува покачување на студентската мобилност според која се предвидува минимум 20% мобилност на студенти односно “период на високо образование поврзано со студии или обука (вклучувајќи и работа) во странство” Но, македонските институции и факултети имаат потешкотии со исполнување на овие цели иако формално земјата ја подржува оваа стратегија.¹ Овој труд покажува дека иако со процесот на визната либерализација бројот

на студенти што патуваат надвор се зголемил од декември 2009, бројот на студенти од македонски факултети кои користат програми за мобилност останува на ниско ниво.

Овој труд истражува кои се потешкотиите за достигнување на поголема студентска мобилност, преку анализа ги идентификува клучните проблеми и на крај дава суштински препораки до институциите за промовирање на студентска мобилност и охрабрување на студентите да го зголемат своето знаење и да стекнат нови вештини во ЕУ. Во врска со мобилноста, овој текст на кратко ќе се фокусира на студентите кои користат програми за мобилност кои се во времетраење од еден или два семестри, со цел подетално да навлезе во процесот на интернационализација на високото образование во земјата и да се придонесе со идни насоки за зголемување на мобилноста на македонските студенти.

1 Поповски: Целта на Македонија е што е можно поскоро да стане полноправна членка на ЕУ и НАТО, <http://vlada.mk/node/3163?language=mk>

КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ПРОЦЕСОТ НА ВИЗНА ЛИБЕРАЛИ- ЗАЦИЈА

21 Јуни 2003

Самитот ‘ЕУ – Западен Балкан’ во Солун ја потенцира “важноста на народите од Западниот Балкан како и придобивките од визната либерализација” и ветува дискусија со Европската Комисија за потребните реформи.

Мај 2006

Европската Комисија бара од Советот дозвола за отпочнување на преговори за визна

либерализација и договори за реадмисија со Македонија, притоа презентирајќи го преговарачкиот мандат пред Советот.

20ти Ноември 2006

Започнување на преговорите за визна либерализација со земјите од Западен Балкан

13 април - 16 Мај 2007

Договори за визно олеснување и реадмисија се потпишани со сите пет земји од Западен Балкан. Потпишувањето е во есента 2007, стапувањето на сила е на 1ви јануари, 2008)

8 мај 2008

Презентирање на Патоказот за визна либерализација.

15 јули 2009

Комисијата го доставува предлогот за воведување на безвизен режим за Македонија и останатите земји од Западен Балкан.

12 Ноември 2009

Европскиот Парламент го усвојува предлогот на Комисијата.

30 ноември 2009

Одлука од Министерскиот совет за правда и внатрешни работи за доделување безвизен режим на Македонија, Србија на Црна Гора.

19 Декември 2009

Македонија, Црна Гора и Србија го користат безвизниот режим за патување во замји од Шенген зоната

(Извор: ESI: www.esiweb.org/index.php?lang=de&id=350) (пристапено на 15.07.2012)

Методологија

Со цел да се прикаже позадината на проблемот којшто се истражува, нашето истражување се повикува на податоци кои се добиени преку две репрезентативни телефонски анкети спроведени од ЦИКП во периодот од 2009 и 2010 година.

Анкетите целела кон откривање на најчестите дестинации на граѓаните пред и по визната либерализација. Примерокот во 2009та година се состоеше од 73 студенти од кои 54,8% (40) беа мажи и 45,2% (33) жени, 63% од испитаниците беа етнички Македонци, 31,5% етнички Албанци, 4,1% Роми и 1,4% Срби. Примерокот од анкетата од 2010 беше составен од 58 студенти од кои 39,7% беа етнички Македонци, 56,9% Албанци и 3,4% Роми.

Заради недостатокот на официјални статистички податоци за целите на ова истражување, ЦИКП побара податоци од државните факултети. Прашањата беа насочени кон собирање на податоци кои се однесуваат на спременоста на факултетите да ги подржат и едуцираат своите студенти со посебен осврт на можностите за мобилност, билатералните

договори кои се потпишуваат со другите факултети, програмите за мобилност кои се користат и да утврдат дали самите факултети чуваат податоци за студентите кои патуваат на овие програми.

Добиените податоци од факултетите не се официјални, но мора да се напомене дека беа собирани за целта на ова кусо истражување. Дополнително, пред да се навлезе подлабоко во темата, мора да се споменат потешкотиите и лимитираноста во фазата на истражување. Иако беа побарани информации од 23 факултети во рамките на УКИМ, добивме одговор од само 11 факултети. Втората ограниченост која сакаме да ја потенцираме се однесува на податоците добиени од анкетите спроведени во 2009 и 2010, кои иако се спроведувани на репрезентативен примерок не се состоеја од идентични сетови на прашања.

2 Би сакале да напоменеме дека анкетите не беа фокусирани на студентската популација, туку на популацијата на Република Македонија, следствено бројот на студенти е низок.

Мобилноста на студентит пред и по визната либерализација

Прашањето кое сакаме да го одговориме во ова истражување е “Како стапувањето на безвизниот режим на 19ти декември 2009 влијаеше на мобилноста на македонските студенти?” Податоците добиени од двете анкети пред и по елиминирање на визните барања даваат одговор на ова прашање. Од добиените одговори, може да се забележи дека пред визната либерализација во 2009, бројот на студентите кои патувале во ЕУ земји е значително помал од бројот на студенти кои патувале по 2009 година. Во 2009 година со “Да” одговориле 8,1%, додека со “Не” 91,9% од испитаниците. Во 2010 година со “Да” одговориле 57,9% од испитаниците, додека пак со “Не” 42,1%. Табела 1 покажува дека мажите патувале повеќе од жените во периодот пред визната либерализација (5,4% разлика), додека пак жените патувале повеќе од мажите по визната либерализација (8% разлика).

Табела 1. “Дали имате патувало во ЕУ земја во периодот пред 2009?” и “Дали имате патувало во ЕУ земја во периодот од 19.12.2009-19.12.2010?”

	2009			2010		
	Да	Не	Вкупно	Да	Не	Вкупно
мажи	10.5%	89.5%	100%	54.5%	45.5%	100%
жени	5.1%	94.9%	100%	62.5%	37.5%	100%

Доколку ги погледнеме внимателно причините зошто студентите воопшто не патуваат, можеме

да ги воочиме следниве резултати од анкетата спроведена во 2009 (Табела 2). Повеќето од анкетираниите студенти изјавиле дека финансиски не можат да си дозволат да патуваат, додека 21,8% од студентите изјавиле дека добивањето на патни исправи, претставува проблем.

Табела 2. “Заради кои причини не сте патувале”-година 2009 (можен еден одговор)

Причини	Проценти
Немам доволно финансии	29.1%
Немам време	18.2%
Не сакам да патувам	7.3%
Немам биометриски пасош	21.8%
Друго	14.5%
Нема одговор	9%
Вкупно	100%

Во 2010 имаме различни одговори, каде 37,5% изјавиле дека не поседуваат желба да патуваат (Табела 3). Токму заради оваа причина, факултетите можат да ги мотивираат своите студенти да користат програми за мобилност за да го надоградат своето знаење и да искушат поинаква култура. Втората најчеста причина (избрана од 25% од испитаниците) покажува дека недостатокот на биометриски пасош е причина затоа што тие не патуваат.

Табела 3. “Поради кои причини не сте патувале”-година 2010 (еден можен одговор)

Причини	Проценти
Не поседувам биометриски пасош	25%
Немам доволно финансиски средства	16.7%
Немам време	20.8%
Немам желба да патувам	37.5%
Друго	0%
Вкупно	100%

Доколку направиме анализа на студентите кои патувале во ЕУ земја, можеме да ги анализираме нивните најчести дестинации (График 1). Вкупно, 57,9% од анкетираниите студенти во 2010 изјавиле дека имаат патувано во ЕУ земја, од кои напоуларна е Швајцарија со 10% проследена со Германија со 8% и Грција, Италија и Словенија со 6%.

Резултатите од анкетата укажуваат на тоа дека образованието како причина за патување на студентите е на значително ниско ниво, споредено со други причини како туризам или посета на роднини. Повеќето од анкетираниите студенти, 42% го посочија туризмот како најчеста причина за патување, 16% ја посочија посетата на роднини додека само 10% - образованието (График 2). Добиените податоци укажуваат на тоа дека подетално испитување е потребно за да се утврди зошто патувањата кои имаат за цел образование се на ниско ниво.

График 1. Дестинации за патување по визната либерализација

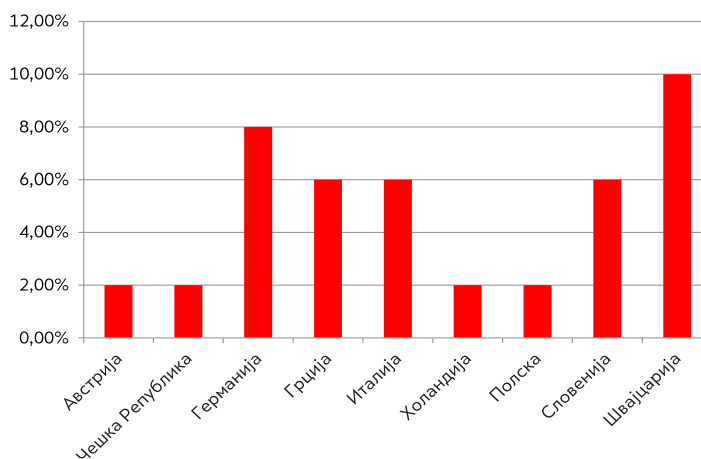
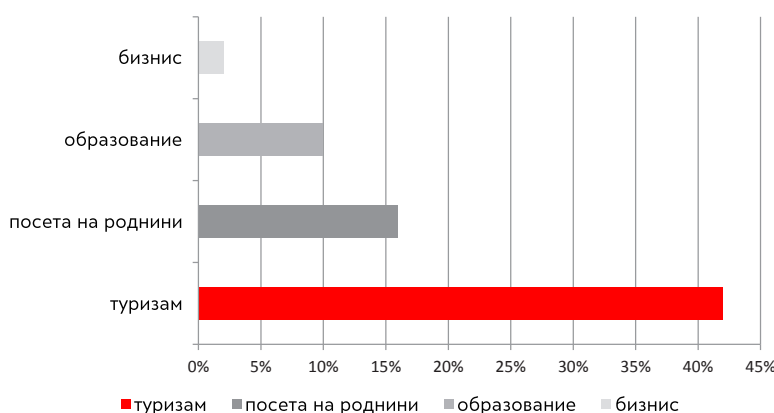


График 2. Најчести причини за патување



Мобилноста на македонските студенти

Првичната анализа на резултатите откри дека мора подетално да се разгледа проблемот, односно да се одговори на прашањето зошто македонските студенти ретко ги користат програмите за мобилност? За таа цел кратки прашалници беа испратени до 23 државни факултети од кои добивме одговор од 11 факултети.

Сумирани, резултатите ги прикажуваат следниве податоци:

- Вкупно 66 студенти од 8 факултети имаат користено програми за мобилност во периодот од 2009/2010 и 2010/2011. Дополнително, 60 билатерални договори се потпишани од страна на сите 11 факултети кои одговорија на барањата. Овие договори предвидуваат размена на студенти и академски кадар. Сепак, овој број е доста низок доколку земеме во предвид дека бројот на запишани студенти во 2009/2010 изнесува 45 558.
- Од добиените резултати беше заклучено дека на ниту еден од факултетите не постои канцеларија која ќе ги информира студентите за различни можности за мобилност и ќе нуди поддршка во организацијата на нивната студиска посета. Самото непостоење на такви канцеларии, не им овозможува на студентите да се запознаат за

различните можности за мобилност, но истовремено и да добијат поддршка од нивниот факултет и професори. На овој начин се ограничува можноста за студентите да искусаат нова академската средина и да го збогатат нивното знаење во одредена област. Сите факултети кои одговорија на барањето имаат назначено координатор задолжен за мобилност.

- Десет факултети од 11 кои одговорија на нашето барање, наведоа дека се корисници на една или повеќе од следниве програми: Еразмус, Еразмус Мундус, CEEPUS, Еразмус, JOINEUSSE, ERAWEB, EUROWEB, VestNet, BASILEUS како и дека се потпишани билатерални договори со странски универзитети.
- Ниту еден од 11-те факултети има база на податоци која содржи информации за студентите кои користат програми за мобилност. Освен до факултетите, барање за информации беше испратено и до Министерството за образование и наука. Според Министерството само два студента имаат користено програми за мобилност во рамките на периодот од 2009 до 2012 година.

3 Државен завод за статистика на Република Македонија “Запишани студенти во 2009/2010” <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.11.11.pdf>

Заклучоци и препораки

Податоците покажуваат дека мобилноста на студентите најмногу е зголемена заради туризам, а најмалку за образование.

Неколку проблеми ја попречуваат мобилноста на студентите, како што се недостаток на информации, недостатокот на обучени државни службеници во министерствата, ниска мотивација од страна на факултетите, недостаток на структури за поддршка на мобилноста и др. Добиените податоци од факултетите понатаму укажуваат на недостаток на институционална поврзаност и јасна визија за должностите и одговорностите помеѓу Министерството за образование и наука, Националната агенција за мобилност и промоција на европските образовни програми, Ректоратот на УКИМ, факултетите и студентите.

Заклучоците се следни:

- Иако студентите ја напуштат земјата почесто од декември 2009 година за одмор или посета на роднини, бројот на студенти кои користат програми за мобилност се уште е многу ниска.
- Не постои јасна поделба на надлежностите помеѓу Министерството за образование и наука, Националната агенција и Ректоратот на Универзитетот Св. Кирил и Методиј на Република Македонија (УКИМ).
- Факултетите и Министерството за образование и наука немаат соодветни бази на податоци кој ќе овозможат увид во тоа колку, кои студенти користат програми за мобилност, каде патуваат итн.

За таа цел Центарот за истражување и креирање на политики ги дава следниве препораки:

Министерството за образование и наука треба:

- Да се воспостави систем на мониторинг и координација. Дополнително треба да се создаде униформирана база на податоци за студентите кои користат програми за мобилност. Оваа база ќе се обезбеди преглед на различни образовни полиња кои студентите ги избираат; земјите во кои се изучуваат; кои програмиза мобилност се користат најчесто итн. Позитивен пример е Центарот за меѓународна мобилност (СМО) во Финска, кој функционира како независна експертска организација во просториите на Министерството за образование. Собирањето на податоци за мобилност било иницирано од страна на Министерството за образование на Финска и претставува дел од ефикасноста на менаџментот на високото образование. Договорите склучени меѓу Министерството и високообразовните институции предвидуваат исполнување на квантитативни и квалитативни цели, ресурси потребни за да се постигнат овие цели, мониторинг и евалуација на резултати, и понатамошен развој на операции. Со цел да се постигне ова, надлежностите на одредени институции треба да бидат разгледани и утврдени,

со цел да се развие јасна листа на задачи и да се избегне преклопување на ингеренциите.

- Да се креира упатство за мобилност во соработка со Ректоратот и Националната агенција за мобилност.
- Да се спроведе кампања за подигнување на свеста кај студентите за можностите за мобилност и бенефитот од истите

Националната агенција за мобилност и промоција на европски програми треба :

- Да одржи обука на факултетскиот персонал за програмите за мобилност.
- Да понуди поддршка на факултетите во воспоставувањето на канцеларии за мобилност.

Универзитетите/факултетите треба:

- Да имплементираат и да одржуваат база на податоци за мобилност на студентите.